

EL 2028–2034 riigiplaani esmase jaotusettepaneku mõju regionaalarengule ja LEADERile

Uuendatud 6. oktoobril 2026

Kokkuvõte

Vabariigi Valitsus kiitis 15. septembril 2026 heaks Euroopa Liidu 2028–2034 eelarveperioodi Eesti riigiplaani läbirääkimiste mandaadi ja esmase jaotusettepaneku. Esimeses etapis on aastateks 2028–2031 planeerimiseks ligikaudu 5,5 miljardit eurot. Hilisemaks planeerimiseks jääb 703 miljonit eurot ning rakendamise halduskulud lisanduvad eraldi. Jaotus ei ole seega veel kogu perioodi lõplik meetmepõhine eelarve. [1–2]

Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi (REM) otsesesse regionaalpoliitika portfelli on esimeses jaotusetapis kavandatud 203,6 miljonit eurot. See moodustab ligikaudu 30% REM-i juunis taotletud 670,6 miljonist eurost ja 44% REM-i enda hinnatud 460 miljoni euro suurusest minimaalsest vajadusest. Need protsendid näitavad erinevust REM-i taotluse ja esimese etapi jaotuse vahel, mitte veel kogu perioodi 2028–2034 lõplikku kärbet. [1, 3]

Kogukondade võimestamiseks ehk LEADER-i rakendamiseks on esimeses etapis kavandatud 43,6 miljonit eurot. See on 96,4 miljonit eurot ehk 69% vähem kui REM-i 140 miljoni euro suurune taotlus. Ametlikus läbirääkimiste mandaadis on märgitud, et 2031. aasta vaheülevaatusel suunatakse kogukondade võimestamisse täiendavat rahastust, kuid selle summa ja tingimused ei ole kindlaks määratud. Seetõttu on täpne rääkida esialgsest rahastuslüngast ja võrgustiku jätkusuutlikkuse riskist, mitte 43,6 miljonist eurost kui kogu perioodi lõplikust LEADER-i eelarvest. [1]

Analüüs kasutab kahte eraldi vaadet. Esiteks hinnatakse REM-i otseselt hallatavat regionaalpoliitika portfelli. Teiseks vaadeldakse kogu riigiplaani regionaalse eesmärgiga meetmeid, sealhulgas teistesse ministeeriumidesse liikuvaid tegevusi. Nende vaadete eristamine on vajalik, sest vastutuse üleviimine teise ministeeriumi ei tähenda automaatselt rahastuse kadumist, kuid võib nõrgendada meetme territoriaalset suunamist ja selget vastutust regionaalse mõju eest.

Maaelupakti koordineerimisrühma (RPCG) 2026. aasta mai seisukoht toetab integreeritud ühtse fondi loogikat üksnes koos nähtava ja piisava maapiirkondade eraldise, kohaliku territoriaalse märgistuse, maapiirkondade mõju hindamise, partnerite sisulise kaasamise ning kogukonna juhitud kohapõhiste lähenemisviisidele ette nähtud eraldisega. Eesti riigiplaanis tähendab see, et maapiirkonna 10% sihttasest ja LEADER-i eelarvet tuleb käsitleda eraldi tagatistena: esimene näitab eri poliitikavaldkondade kaudu maapiirkonda jõudvat kogumahtu, teine säilitab kohapõhise otsustus- ja rakendusvõime. [10]

1. Taust ja otsustusprotsess

Riiklik partnerluskava ehk riigiplaan koondab üheks tervikuks senise ühtekuuluvuspoliitika, ühise põllumajanduspoliitika maaelu osa, kalanduse ning sisejulgeoleku valdkonna vahendid. Euroopa Komisjoni ettepaneku järgi on Eesti võimalik eraldi ligikaudu 6,5 miljardit eurot, kuid lõplik summa ja kasutustingimused sõltuvad Euroopa Liidu 2028–2034 mitmeaastase finantsraamistiku läbirääkimistest. [1–2]

- 28. mai 2026 – Vabariigi Valitsus otsustas, et EL-i toetusi tuleb suunata regionaalselt tasakaalustatumalt väljapoole Harjumaad, pöörates eraldi tähelepanu idapiirialadele.
- Juuni 2026 – REM esitas taotluse „Mitmekeskuselise Eesti ruumilise arengu visiooni elluviimine“, milles küsiti regionaalpoliitika tegevusteks 670,6 miljonit eurot.
- 15. september 2026 – valitsus kiitis heaks riigiplaani läbirääkimiste mandaadi ja esimese jaotusettepaneku.
- 2026. aasta sügis kuni 2027. aasta – jätkuvad läbirääkimised Euroopa Komisjoniga ning ministeeriumid töötavad koos partneritega välja meetmete detailse sisu.
- 2027. aasta sügis – kava kavandatav esitamine Euroopa Komisjonile ja riigiplaani kinnitamine.
- 2031. aasta – vaheülevaatus, mille käigus hinnatakse tulemusi ja otsustatakse hilisemaks jäetud vahendite kasutamine.

Ajakava ja summad võivad EL-i eelarveläbirääkimiste ning riigiplaani sisustamise käigus muutuda. [1–2]

2. Esmase jaotusettepaneku üldpilt

Esimese etapi jaotusettepaneku maht on 5 508,4 miljonit eurot. Allolevad osakaalud on arvatatud täpsest kogusummast; seetõttu välditakse täisarvudeks ümardamisel tekkivat 101% kogusummat.

Valdkond	Maht mln €	Osakaal
A. Kestlik jõukus, konkurentsivõime ja ühtekuuluvus	1 793,0	32,6%
B. Kaitsevõime, julgeolek ja kriisikindlus	1 029,6	18,7%
C. Sotsiaalne ühtekuuluvus ja inimareng	529,9	9,6%
D. Põllumajandus, maaelu, metsandus ja kalandus	2 087,9	37,9%
E. Põhiõigused, demokraatia ja õigusriik	68,0	1,2%
KOKKU	5 508,4	100,0%

Allikas: Rahandusministeeriumi EL28+ jaotusettepanek, 15.09.2026. [1]

Ministeeriumide arvestuses on suurim eraldis REM-il, kuid selle valdava osa moodustavad põllumajanduse sissetulekutoetused, keskkonna- ja kliimameetmed ning muud ühise põllumajanduspoliitika tegevused.

Ministeeriumi kogueraldist ei saa seetõttu käsitleda regionaalpoliitika eelarvena.

Ministeerium	Maht mln €	Osakaal
REM – Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	2 130,9	38,7%
KLIM – Kliimaministeerium	1 139,6	20,7%
SIM – Siseministeerium	581,5	10,6%
MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	443,0	8,0%
JDM – Justiits- ja Digiministeerium	384,1	7,0%
SOM – Sotsiaalministeerium	272,0	4,9%
HTM – Haridus- ja Teadusministeerium	267,9	4,9%
KUM – Kultuuriministeerium	92,2	1,7%
KAM – Kaitseministeerium	80,0	1,5%
RK – Riigikantselei	76,0	1,4%
VÄM – Välisministeerium	23,7	0,4%
RAM – Rahandusministeerium	17,5	0,3%

Allikas: Rahandusministeeriumi EL28+ jaotusettepanek. Osakaalud on ümardatud. [1]

3. Võrdluse ulatus ja piirangud

- Jaotusettepaneku summad tähistavad Euroopa Liidu toetuse osa. Riiklik kaasfinantseering ei ole meetmete kaupa veel kokku lepitud.
- REM-i taotlus ja minimaalse vajaduse hinnang käsitlevad regionaalpoliitika soovitud mahtu; 203,6 miljonit eurot on esimese jaotusetapi REM-i otsene portfelli.
- Taotluse ja esimese etapi jaotuse vahet nimetatakse analüüsis rahastuslüngaks või erinevuseks taotlusest. Seda ei käsitleta kogu 2028–2034 perioodi lõpliku kärpena.
- Praeguse perioodi võrdluses tuleb kasutada sama rahastamisbaasi: EL toetus eraldi ning riiklik kaasfinantseering eraldi.
- REM-i hallatav eelarve ja kogu riigiplaani regionaalse mõjuga meetmed on eri näitajad. Teise ministeeriumi eelarvesse liikuv tegevus ei kao, kuid selle territoriaalne fookus ja juhtimisvastutus võivad muutuda.

4. REM-i otsene regionaalpoliitika portfelli

REM-i võrdlusmaterjali järgi jääb ministeeriumi otsesesse regionaalpoliitika portfelli esimeses etapis 203,6 miljonit eurot. Tabelis esitatud protsent näitab erinevust REM-i juunis esitatud taotlusest.

Tegevus	Taotlus mln €	I etapi jaotus mln €	REM-i minimaalne vajadus mln €	Erinevus taotlusest
Ühtne raamistik riigiplaani ruumiliseks suunamiseks	–	–	–	juhtimisraamistik
Tulevikukindlad teenused ja KOV teenuste ümberkorraldus	163,0	75,0	120,0	–54,0%
KOV kriisivalmidus ja turvalisus	61,1	30,0	30,0	–50,9%
Regionaalne ettevõtluskeskkond ja kapitali kättesaadavus	220,0	10,0	125,0	–95,5%
Kogukondade võimestamine ehk LEADER	140,0	43,6	140,0	–68,9%
Idapiirialade kohanemine	52,0	25,0	25,0	–51,9%
Ühendatud Eesti missioon ja liikuvus	34,5	20,0	20,0	–42,0%
KOKKU	670,6	203,6	460,0	–69,6%

Allikad: REM-i juuni 2026 taotlus ja REM-i võrdlusmaterjal; RAM-i jaotusettepanek. Protsendid on arvutatud taotluse ja esimese etapi jaotuse vahena. [1, 3]

4.1 Tulevikukindlad teenused ja KOV-ide toimetulek

REM taotles 163 miljonit eurot kahaneva rahvastikuga omavalitsuste teenuste, sealhulgas koolivõrgu, raamatukogude ja sotsiaalteenuste ümberkorraldamiseks. REM-i hinnangu järgi võimaldanuks taotletud maht toetada ligikaudu 25 omavalitsust või maakondlikku projekti; 75 miljoni euro suurune esimese etapi jaotus võimaldaks toetada ligikaudu 12 projekti. Need projektide arvud on REM-i hinnangud ning sõltuvad meetme lõplikest tingimustest ja projektide maksumusest. [3]

4.2 Regionaalne ettevõtluskeskkond

REM-i võrdlustabelis kahaneb ministeeriumi enda hallatav regionaalse ettevõtluskeskkonna ja kapitali kättesaadavuse portfelli 220 miljoni euro suurusest taotlusest 10 miljoni euroni. Seda 95,5% erinevust ei tohi samastada kogu riigiplaani regionaalse ettevõtlusrahastuse vähenemisega. Valitsuse läbirääkimiste mandaadis on regionaalse ettevõtluse ja VKE-de kasvu tegevustele kokku kavandatud 118 miljonit eurot; KOV-puutumusega meetmete kaardistus nimetab muu hulgas 108 miljonit eurot MKM-i regionaalseteks ettevõtlusinvesteeringuteks ja ettevõtlusaladeks ning 5 miljonit eurot REM-i ettevõtlusteenusteks ja võrgustikeks. [1]

Peamine regionaalpoliitiline küsimus ei ole seega ainult summa, vaid see, millised siduvad territoriaalsed eesmärgid, piirkondlikud sihttasemed ja rakendusmehhanismid kaasnevad MKM-i meetmetega. Ilma nendeta võib rahastus koonduda piirkondadesse ja ettevõtetesse, kus taotlusvõimekus ja turutingimused on juba tugevamad.

4.3 Kogukondade võimestamine ja LEADER

REM taotles kogukondade võimestamiseks 140 miljonit eurot. Esimese etapi jaotuses on selleks kavandatud 43,6 miljonit eurot ehk 96,4 miljonit eurot vähem. Tegemist on ühe suurima absoluutse rahastuslüngaga ning see tekitab tõsise riski kohalike tegevusrühmade võrgustiku, töötajate ja regulaarsete kohalike taotlusvoorude järjepidevusele.

Regionaal- ja põllumajandusminister on nimetanud praeguse perioodi kogukondliku arengu koondmahuks 139,1 miljonit eurot. Seda tuleb käsitleda laiemal kogukondliku arengu võrdlusbaasina, mitte samastada üksnes PRIA 2023–2027 LEADER-programmiga, mille avalik eelarve on üle 66 miljoni euro. Välises kommunikatsioonis tuleb 139,1 miljoni euro juures alati selgitada, millised fondid, perioodid ja kaasfinantseeringud koondsumma sisaldab. [7–8]

Ametlik jaotusmandaat näeb 2031. aasta vaheülevaatusel ette täiendava rahastuse kogukondade võimestamiseks, kuid ei taga praegu selle suurust. Seetõttu on põhjendatud nõuda juba riigiplaani koostamise käigus kogu perioodi minimaalset LEADER-i mahtu ja etappide kaupa rahastamiskava. [1]

4.4 Idapiirialad ja liikuvus

REM-i idapiirialade kohanemismeetme taotlus oli 52 miljonit eurot ning esimese etapi jaotus 25 miljonit eurot. Osa idapiiri ettevõtlustegevustest liigub koos rahastusega MKM-i vastutusse. Ühendatud Eesti liikuvusmeetme taotlus oli 34,5 miljonit eurot ja esimese etapi jaotus 20 miljonit eurot. REM-i hinnangul jäävad väiksema mahu korral rahastamata osa hõredalt asustatud piirkondade tervikliku liinivõrgu ja nõudepõhise transpordi lahendustest. [1, 3]

5. Mujale tõstetud või jätkuta tegevused

Meede või rahastusallikas	Maht	Muutus ja tõlgendus
Kogukondade võimestamine ja LEADER	139,1 → 43,6 mln €	REM-i lai võrdlusbaas versus esimese etapi jaotus; hilisem lisarahastus on kavandatud, kuid summa puudub
Tööstusala ja regionaalsed ettevõtlusinvesteeringud	108 mln € MKM-i kaardistuses	Vastutus liigub valdavalt REM-ilt MKM-ile; vaja on siduvaid regionaalseid sihttasemeid
Piirkondlikud finantsinstrumendid	48 mln € REM-i taotluses	REM-i regionaalportfelli eraldi samaväärset rida ei nähtu
CO ₂ ja Moderniseerimisfond KOV hoonetele	u 82 mln € praegusel perioodil	Samaväärne jätk ei ole kinnitatud
Õiglase Ülemineku Fondi meetmed Ida-Virumaal	280 mln € praegusel perioodil	Ei jätku samal kujul REM-i rakendatava regionaalmeetmena

Tabel eristab rahastuse vähenemist, vastutuse üleviimist ja senise instrumendi lõppemist. Neid muutusi ei tohiks koondada üheks kärpenäitajaks. [1, 3]

6. Võrdlus praeguse perioodiga

REM-i koondtabeli järgi on praeguse perioodi regionaalmeetmete maht 513,6 miljonit eurot, millest 440,8 miljonit moodustab EL toetus ja 72,8 miljonit riiklik kaasfinantseering. Esimese etapi 203,6 miljonit eurot on samuti EL toetuse summa. Samal alusel võrreldes on erinevus 237,2 miljonit eurot ehk 53,8%. See on siiski indikatiivne võrdlus, sest praeguse perioodi koond sisaldab eri fondide ja erineva rakendusajaga meetmeid ning uue perioodi 703 miljoni euro suurune hilisem jaotus ei ole veel meetmete vahel jagatud.

Näitaja	Praeguse perioodi REM-i koond	Uue perioodi I etapp	Märkus
Regionaalmeetmete EL toetus	440,8 mln €	203,6 mln €	Indikatiivne erinevus –53,8%
Riiklik kaasfinantseering	72,8 mln €	määramata	Määrad lepitakse kokku hiljem
Koondmaht EL + riiklik osa	513,6 mln €	määramata	Ei ole praegu võrreldav
Kogukondliku arengu lai võrdlusbaas	139,1 mln €	43,6 mln €	Vajab fondide ja perioodide täpset lahtikirjutamist

Allikad: REM-i koondtabel ja regionaalministri avaldatud kogukondliku arengu võrdlusbaas. [3, 8]

7. Regionaalarengu juhtimisraamistik

REM tegi juunis ettepaneku rakendada riigiplaanis horisontaalset territoriaalset põhimõtet: suure regionaalse mõjuga meetmetes oleks keskmine toetus elaniku kohta väljaspool Harjumaad vähemalt kolm korda suurem kui Harjumaal ning idapiirialadel omakorda suurem kui mujal väljaspool Harjumaad. Ettepanek sisaldas ka regulaarset seiret ja REM-i sisulist rolli suure regionaalse mõjuga meetmete kujundamisel. [3]

Valitsuse heaks kiidetud läbirääkimiste mandaat ei võtnud seda konkreetset mudelit üle, kuid kinnitas regionaalse tasakaalustatuse põhimõtte. REM peab määratlema suurima regionaalse mõju potentsiaaliga meetmed, seadma neile konkreetseid ja mõõdetavaid regionaalsed eesmärgid ning töötama välja rakendusmehhanismi. Seega ei ole juhtimisraamistik täielikult puudu, kuid selle siduvad näitajad, hoovad, vastutus ja seirekorraldus on veel sisustamata. [1]

LEADER Liidu seisukohalt on oluline, et raamistik kinnitatakse enne meetmete detailset kujundamist ning hõlmaks ka MKM-i, KLIM-i, HTM-i, SOM-i ja teiste ministriumide suure regionaalse mõjuga sekkumisi. Vastasel juhul võib regionaalpoliitika jääda väikeste erimeetmete ülesandeks, samal ajal kui suuremad investeeringud jätkavad senist ruumilist koondumist.

8. Maapiirkonna sihttase ja LEADER

8.1 Õiguslik ja poliitiline staatus

Euroopa Komisjon esitas 16. juulil 2025 riiklike ja piirkondlike partnerluskavade fondi põhimääruse ettepaneku COM(2025) 565. Kümneprotsendiline maapiirkonna sihttase lisandus komisjoni poliitilise täpsustusettepanekuna 2025. aasta novembris ning on osa pooleli olevatest EL-i eelarve- ja õigusloome läbirääkimistest. Seetõttu tuleb seda nimetada Euroopa Komisjoni ettepanekuks, mitte lõplikult jõustunud õigusnormiks. [4–6]

Komisjoni käsitluse järgi tuleb vähemalt 10% iga riigiplaani vahenditest väljaspool kaitstud põllumajanduse ja kalanduse sissetulekutoetusi suunata maapiirkondade erivajaduste ja probleemide lahendamiseks. Eesti rahastamisraamistikus on maapiirkonna sihtotstarbelise eraldisena näidatud ligikaudu 488 miljonit eurot kogu võimalikust eraldisest ja 468 miljonit eurot esimeses planeerimisetapis. Summad võivad läbirääkimiste käigus muutuda. [1, 6]

8.2 Miks 10% sihttase ei ole LEADER-i eelarve

Maapiirkonna sihttasest võib täita eri poliitikavaldkondade meetmetega, kui need vastavad maapiirkondade konkreetsetele vajadustele ja nende maapiirkonda suunatud osa on nõuetekohaselt territoriaalselt märgistatud. Seetõttu ei ole täpne väita, et sihttaseme saab täita pelgalt mis tahes meetmele maapiirkonna koodi lisades; samas jätab lai valdkondadeülene arvestus liikmesriigile märkimisväärse tõlgendusruumi. [5–6]

Kehtiva ÜPP strateegjakava määrruse (EL) 2021/2115 artikkel 92 nõuab, et vähemalt 5% EAFRD panusest reserveeritaks LEADER-ile. Komisjoni 2028–2034 ettepanekus säilib LEADER liikmesriikidele kohustusliku sekkumisena vähemalt ebasoodsamas olukorras olevates maapiirkondades, kuid EL-i tasandil ei ole ette nähtud LEADER-i minimaalset eelarveosakaalu. LEADER konkureerib seetõttu riigiplaani sees teiste vajadustega ning selle piisav maht tuleb tagada Eesti otsustega. [5, 9]

8.3 RPCG hinnang sihttaseme piisavusele

Maaelupakti koordineerimisrühm (Rural Pact Coordination Group, RPCG) peab kavandatavat maapiirkondade eraldist ja maapiirkonna määratlust ebapiisavaks. Kuna maapiirkondades elab üle 30% Euroopa elanikest, peaks neile lisaks põllumajandussektori toetusele jõudma vähemalt maaelanike osakaalule proportsionaalne osa EL-i vahenditest horisontaalselt eri poliitikate ja fondide kaudu. Sellest vaatenurgast on 10% sihttase miinimumpõrand, mitte piisava maaelupoliitika ülempiir. Selle tegelikku täitmist saab hinnata üksnes kohaliku tasandi territoriaalse märgistamise abil. [10]

RPCG rõhutab, et integreeritud fondi paindlikkus ei tohi viia otsustamise liigse tsentraliseerimiseni, vaid peab toetama subsidiaarsust ning vastutuse andmist piirkondadele ja kohalikele omavalitsustele. Kuna ligi 90% valdavalt maapiirkondade elanikest töötab väljaspool põllumajandust, peab nähtav põllumajandusväline maaelutoetus hõlmama teenuseid, ühenduvust, taastuvenergiat, kohalikku ettevõtlust, kultuuri ja territoriaalset konkurentsivõimet. RPCG taotleb ühtlasi sihtotstarbelist eraldist LEADER/CLLD-le ja teistele kogukonna juhitud kohapõhiste lahendustele ning tugevamat maapiirkondade mõju hindamist ja partnerluspõhimõtet. [10]

8.4 Regionaalpoliitika ja maaelupoliitika ruumiline eristamine

Regionaalpoliitika ja maaelupoliitika eesmärgid kattuvad, kuid nende ruumiline loogika ei ole sama. Regionaalpoliitikas kasutatakse sageli regiooni või kohaliku omavalitsuse keskmisi näitajaid ning tugevdatakse keskusi, eeldades positiivse mõju kandumist tagamaale. Maaelupoliitika peab lisaks suutma tuvastada ja toetada nende samade regioonide maalisi ning väikelinnalisi asustussüksusi, kuhu keskuste kasv või üldmeede automaatselt ei jõua. NUTS 3, maakonna või kohaliku omavalitsuse keskmine võib varjata suuri linnasiseseid ja linnast väljapoole jäävaid erinevusi. [10–11]

Eestis on selleks juba kasutusel sobiv Statistikaameti asustuspriirkondade meetodika. See ei lähtu üksnes omavalitsuse või asustussüksuse nimest, vaid katab Eesti 500 × 500 meetri ruudustikuga ning kasutab rahvaarvu ja asustustiheduse põhjal moodustatud klastreid. Asustussüksused jagatakse kolmeks: linnalised, väikelinnalised ja maalised. Meetodika loodi pärast haldusreformi just seetõttu, et halduspiirid ja asula ametlik nimetus ei kirjelda enam piisavalt tegelikku asustustrukturi. [11]

LEADER juba kasutab seda eristust: kehtiva määruse järgi moodustavad kohaliku tegevusrühma tegevuspiirkonna kohaliku tegevusrühma liikmeks olevad vallad, sealhulgas vallasisesed linnad, ja linnad, mis asuvad maalises või väikelinnalises asustuspriirkonnas. **Seega on Eestis olemas toimiv ja praktikas rakendatud alus**, mida saab kasutada kogu riigiplaanis maapiirkonna 10% sihttaseme määratlemiseks, kulude territoriaalseks märgistamiseks ja tulemuste seireks. Uut liigitust ei ole vaja nullist luua. [11–12]

See eristus võimaldab näidata, kas raha jõuab tegelikult nõrgemate maapiirkondadeni. Väljapoole Harjumaad või regionaalse eesmärgiga meetmesse suunatud euro ei ole automaatselt maapiirkonna euro: investeering võib koonduda regiooni keskusse ja parandada regiooni keskmist, jõudmata maalise asustusüksuse elaniku, ettevõtte või teenuseni. Regionaalpoliitika ja maaelupoliitika ei ole vastandid, kuid nende eelarveid, sihtrühmi ja tulemusi tuleb jälgida eraldi ning siduda omavahel teadlikult.

8.5 Regionaalministri hinnang

Regionaal- ja põllumajandusminister Hendrik Johannes Terras on vaidlustanud käsitluse, et teiste ministeeriumide üldised programmid saavad sisuliselt asendada LEADER-i. Tema hinnangul puuduvad paljudel sellistel meetmetel siduvad piirkondlikud sihttasemed ja mõõdetav territoriaalne tulemus, samal ajal kui LEADER on otseselt kohapõhine ja kogukonna juhitud. Tegemist on ministri poliitilise hinnanguga, mis toetab vajadust eristada maapiirkonna sihttaseme formaalset arvestust selle tegelikust territoriaalsest mõjust. [8]

9. Peamised riskid

- LEADER-i võrgustiku järjepidevus. Kui 43,6 miljoni euro suurust esimese etapi summat oluliselt ei suurendata ega anta tegevusrühmadele usaldusväärset mitmeaastast rahastamiskava, võib väheneda nii tegevusrühmade arv, töötajate võimekus kui ka kohalike taotlusvoorude maht.
- Vastutuse killustumine. Regionaalse ettevõtluse ja tööstusalade meetmete liikumine REM-i ja MKM-i vahel võib jätta territoriaalse mõju eest vastutamise ebaselgeks.
- Regionaalse juhtimismehhanismi nõrkus. Üldine kokkulepe on olemas, kuid ilma siduvate sihttasemetega, seire ja vastutusega ei pruugi suuremad investeeringud regionaalse tasakaalustatuse eesmärki täita.
- Teise etapi ebakindlus. 2031. aastaks jäetud 703 miljonit eurot ja lubatud täiendav rahastus kogukondade võimestamisse ei anna praegu kindlust tegevusrühmade tegevuse kavandamiseks alates 2028. aastast.
- Võrdlusandmete ebaselgus. Praeguse perioodi, REM-i taotluse ja esimese etapi jaotuse erinev ajahorisont ning rahastamisallikad võivad tekitada eksitavaid kärpeprotsente, kui arvutusbaasi ei avaldata.
- Maaelupoliitika lahustumine regionaalpoliitikasse. Kui maapiirkonna sihttaseme mõõdetakse NUTS 3, maakonna või kohaliku omavalitsuse keskmistega, võivad keskuste investeeringud minna arvesse maaelu toetamisena ka siis, kui maalised ja väikelinnalised asustusüksused neist otseselt kasu ei saa.
- Territoriaalse märgistuse puudumine. Kui toetuse saaja, tegevuskoha, kasusaajate ja tulemuste paiknemist ei seota asustuspriirkonna tüübiga, ei ole võimalik kontrollida, kas 10% sihttase jõuab tegelikult maapiirkondadesse ega võrrelda eri ministeeriumide panust.

10. Järeldused ja tegevussuunad

- Taotleda riigiplaanis LEADER-ile kogu perioodi minimaalne rahastusmaht ning etappide kaupa rahastamiskava, mis tagab kohalike tegevusrühmade üleriigilise katvuse ja regulaarsed taotlusvoorud.
- Käsitleda 43,6 miljonit eurot esimese etapi jaotusena ning 96,4 miljonit eurot erinevusena REM-i taotlusest, mitte veel kogu perioodi lõpliku kärpena.
- Nõuda maapiirkonna 10% sihttaseme läbipaistvat arvestust meetme, ministeeriumi, territooriumi, toetuse saajate ja mõõdetavate tulemuste kaupa.
- Eristada avalikus kommunikatsioonis REM-i otsese portfelli vähenemist, teise ministeeriumi vastutusse liikuvat rahastust ja tegevusi, millele samaväärset jätku ei ole.
- Osaleda aktiivselt regionaalse mõju eesmärkide ja rakendusmehhanismi väljatöötamises, et regionaalne suunamine kehtiks ka teiste ministeeriumide suuremahuliste meetmete suhtes.
- Kasutada 2026.–2027. aasta partnerite kaasamise ja meetmete väljatöötamise protsessi selleks, et siduvad territoriaalsed eesmärgid lepitaks kokku enne riigiplaani kinnitamist.
- Rakendada maapiirkonna sihttaseme arvestuses Statistikaameti linnalise, väikelinnalise ja maalise asustuspriirkonna metoodikat ning siduda iga arvestatav kulu toetuse saaja, tegevuskoha, kasusaajate ja mõõdetava tulemuse paiknemisega.

- Eristada riigiplaani eesmärkides, eelarves ja seires regionaalpoliitika laiem ruumiline tasakaal ning maaelupoliitika sihitud mõju maaliste ja väikelinnaliste asustusüksustele; väljapoole Harjumaad suunamist ei tohi automaatselt võrdsustada maapiirkonda suunamisega.
- Käsitleda 10% maapiirkonna sihttaseme miinimumina ning hinnata eraldi, kas maapiirkondadesse jõudev põllumajandusväline EL-i toetus on proportsionaalne maaelanike osakaalu ja vajadustega.
- Näha LEADER/CLLD-le ette eraldi minimaalne rahastusosakaal, mida ei saa asendada teiste ministriumide üldmeetmete maapiirkonda arvestatud kuludega.
- Rakendada riigiplaani meetmete kujundamisel süsteemset maapiirkondade mõju hindamist ning kaasata partnerlusse sisuliselt kohalikud tegevusrühmad, maakogukondade esindajad ja kodanikuühiskond.

Allikad

- [1] Rahandusministeerium. Euroopa Liidu 2028–2034 eelarveperioodi toetuste ehk riigiplaani läbirääkimiste mandaat. 15.09.2026. https://fin.ee/sites/default/files/documents/2026-09/EL28%2B_jaotusettepanek.pdf
- [2] Rahandusministeerium. Valitsus leppis kokku Euroopa Liidu 2028–2034 toetuste esmase jaotusettepaneku. 16.09.2026. <https://fin.ee/uudised/valitsus-leppis-kokku-euroopa-liidu-2028-2034-toetuste-esmase-jaotusettepaneku>
- [3] Regionaal- ja Põllumajandusministeerium. „Mitmekesuselise Eesti ruumilise arengu visiooni elluviimine“, juuni 2026, ning REM-i võrdlusmaterjalid, september 2026.
- [4] Euroopa Komisjon. Ettepanek COM(2025) 565 riiklike ja piirkondlike partnerluskavade fondi kohta. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52025PC0565>
- [5] EU CAP Network. The future of LEADER/CLLD: what we know so far. 28.05.2026. https://eu-cap-network.ec.europa.eu/news/future-leaderclld-what-we-know-so-far_en
- [6] Euroopa Komisjon. The CAP post-2027 in the next EU budget. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-post-2027-next-eu-budget_en
- [7] PRIA. LEADER – kogukonna juhitud kohaliku arengu projektitoetus 2023–2027. <https://www.pria.ee/toetused/leader-projektitoetus-2023-2027>
- [8] Hendrik Johannes Terras. Kes otsustas võtta kaks kolmandikku LEADER-i rahast? ERR, 07.09.2026. <https://www.err.ee/1610130358/hendrik-johannes-terras-kes-otsustas-votta-kaks-kolmandikku-leader-i-rahast>
- [9] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, artikkel 92. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2115/oj>
- [10] Maaelupakti koordineerimisrühm (RPCG). Maaelupakti koordineerimisrühma seisukohadokument hiljutiste õigusloome arengute kohta. Mai 2026, mitteametlik eestikeelne tõlge. DOI: 10.2762/2342453.
- [11] Statistikaamet. Haldusüksuste tasemed ja ruumiandmed: asustuspiirkond (linnaline, väikelinnaline, maaline). <https://rahvaloendus.ee/et/loendus-2021/metoodika-ja-kvaliteet/haldusüksuste-tasemed-ja-ruumiandmed>
- [12] Regionaalministri määrus „LEADERi kohaliku arengu strateegia 2023–2027 rakendamine“, § 3 lõige 1. Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/116012026003>

Koostas Triin Kallas, triin@leaderliit.eu